

דבר אל אהרן ואמר אליו בהעלתך את הנרת אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ה, ב).

למה נסמכה פר' המנורה לפר' הנשיאים לפי שקשלה אהרן חנוכה הנשיאים חלשה דעתו וכו', אל"ל הקצ"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות (רש"י).

ולכא"ו היה צריך לומר לומר שאתה מטיב ומדליק את הנרות, דכך הוא הסדר. ועוד, דהדלקה כשרה בזר.

והנראה בהקדם מש"כ בחי' הגר"ח הלוי (פ"ט מהל' ביהמ"ק הל"ז) בביאור מש"כ הרמב"ם (פ"ג תמידין ומוספין הל' י') דישון המנורה והטבת הנרות בבוקר ובין הערבים מצות עשה שגא' וכו' מהו דישון המנורה כל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר וכו' והדלקת הנרות היא הטבתם וכו' עכ"ל.

וכתב הגר"ח וז"ל וצ"ע מש"כ דהדלקת הנרות היא הטבתם הרי להדיא מבואר ביומא כ"ד דהטבת הנרות עבודה והדלקה לאו עבודה וכו'. והנראה מוכרח בדעת הרמב"ם דס"ל דכל עיקר הך מילתא דהדלקת הנרות אין המצוה בעצם מעשה ההדלקה כי אם דעיקר מצותה הוא שיהיו הנרות דולקים תמיד, ע"ש.

והנראה דאח"כ כדברי הגר"ח שההדלקה לא מצוה אלא המצוה שיהיה דלוק, ומ"מ זהו רק לדורות, אבל בפעם הראשונה באמת גוף מעשה ההדלקה ע"י אהרן היה המצוה. וכ"כ נמי במשכ"ח (כאן) דבפעם הראשון צוה אהרן להעלות ולהדליק אבל לדורות כתיב יערוך אותו אהרן, רק הסידור וההטבה לא ההדלקה ע"ש.

והיינו דבפעם הראשונה באמת העיקר היה מעשה ההדלקה ואח"כ אין ענין ההדלקה אלא תיקון והטבה כאילו מעשה אהרן קיים לעולם, אלא שאם כבה נר חוזרין ומדליקין אותו בדרך תיקון בעלמא. ולדברינו י"ל הפסוק (שמות ל, ח) ובהעלות אהרן את הנרות וגו' שמיירי בהדלקה ראשונה בלבד.

ועיין במשכ"ח פר' אמור (כד, ה-ט) שאע"פ שכל העבודות עשה משה בפעם הראשונה אבל הדלקת המנורה הדליק אהרן ע"ש, ולדברינו א"ש מפי דכל המצוה היא דוקא בהדלקה הראשונה ולעולם יותר לא הוי הדלקה כמצוה אלא דהוי כאילו כבה ולכך צריך להדליקו שוב.

והנה במשכ"ח שם כתב דאף בהקטרת הקטורת היה פעם הראשונה ע"י אהרן דוקא.

ונראה הענין עפ"מ"כ בעלי התוספות (ריש פ' תרומה) דקטורת ונרות הם מצורת הבית, דמקדש בעינן שיהיה בו נר דלוק וריה קטורת, ואי"ז מעשה עבודה כקרבנות אלא זהו מעשה חד פעמי הנמשך לעולם דבעינן נר דלוק וריה קטורת בבית, וא"כ עיקרו הוא המעשה הראשון. וא"כ משה הקים את המשכן ואהרן תיקן צורתו הפנימית ודו"ק.

ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה ה' את משה (ח, ג).

לסגיד שצמו של אהרן שלא שינה (רש"י).

תמהו כולם מאי שבה הוא.

ונראה פשוט דהנה ל"ח שנה הדליק את המנורה בכל יום והיה צריך להעלות הנרות אל מול פני המנורה, ואף פעם אחת לא קרה שלא עלתה בידו ולא עשאן כהלכתן.

ואתנה את הלויים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש (ה, יט).

חמשה פעמים נאמר כנ"י במקרא זה, להודיע חיצונו שנקבלו אזכרותיהן במקרא אחד כמניין חמשה חומשי תורה (רש"י).

ונראה פירושו שאע"פ שהמאז בעגל ועי"ז הוחלפו הבכורות בלויים אכתי חביבותיה גבן וכופל שמן ה"פ, (ויעיין בספורנו פר' כי תבא על וידוי מעשר שנקרא וידוי שמתוודים על חטא העגל שע"י נבחרו הלויים).

ומש"כ רש"י עוד ה"פ כנגד חמשה חומשי תורה, הנה בסנהדרין (מד). גבי חטא עכן איתא, מאי טעמא איענוש [וישראל] וכו', חטא ישראל א"ר אבא בר זבדא אע"פ שהטא ישראל הוא וכו' וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם גם לקחו מן החרם גם גנבו גם כחשו גם שמו בכליהם אמר ר' אילעא משום ר' יהודה בר מספרתא מלמד שעבר עכן על חמשה חומשי תורה שנאמר חמשה גם. וכתב מהרש"א דזהו הריבוי דאעפ"כ ישראל הוא. וה"ל הכא ודו"ק.

וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר (ט, א).

פרשה שגדלש הספר לא נאמרה עד אייר כו' ולמה לא פתח דזו מפני שהוא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל צומדנר לא הקריבו אלא פסח זה כלל (רש"י).

ויעיין בתוס' קידושין (לז): שנדחקו בטעם הדבר אמאי לא הקריבו. והנראה עפ"מ"כ המשך חכמה (במדבר ט, ב) כי בקרבן פסח בשנה השניה הפלא היותר גדול הוא כי שלשה כהנים אהרן אלעזר ואיתמר היו צריכים לעשות בעבודת רבבות פסחים בזמן קצר כל כך עי"ש. וא"כ יש לומר שכל הל"ח שנה שהיו ישראל נזופין לא היו ראויין לנם זה ודו"ק.

ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו (ט, ב).

צמועדו – אף צצצת (רש"י).

פסחים (סו). תנו רבנן הלכה זו נתעלמה מבני בתירא, פעם אחת הל ארבעה עשר להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לא כו', אל"ל הלל מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם עצלות שהיתה בכם שלא שמשותם את שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון.

הענין כמ"ש בגמ' שמה שלא ידעו שפסח דוחה שבת הוא מפני שהלימוד הוא מוג"ש במועדו במועדו, ואין אדם דן ג"ש מעצמו וז"ש שלא שמשותם וכו'.

ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו (ט, ב).

צמועדו אף צטומאה (רש"י).

בתוספתא (טהרות פ"ו ה"י) הובאה בר"ש בטהרות (פ"ד משנה י"א) ורמב"ם (פמ"ז מאה"ט ה"א) ומהרש"א (חולין ט:), אי' דהטעם דספק צומאה ברה"ר טהור משום דמצינו שצומאה הותרה בצבור, וזה פלא מה ענין זה אצל זה.

אך הענין בהקדם מה שיש להתבונן כי הנה בגזירת צומאת ארץ העמים מצינו צומאת גושה ואוירה, אבל לא אמרו סתם שהמקום טמא. וזהו לפי שלא מצינו צומאה אלא על הפץ מסוים אבל אין צומאה מתיחסת לא לזמן ולא למקום, משא"כ בקדושה מצינו גם בחפץ וגם בזמן וגם במקום. דקדושת הארץ לא אמרו בה שהאוויר והגוש קדושים אלא המקום גופו וכן שאר עשר קדושות, וצ"ב מאי שנא.

אך הענין ע"פ הנודע שענין הקדושה דביקות וכלות הנר בפני האבוקה וההתבטלות אליה לא להיות יש בפ"ע, והצומאה ענינה להיפך, בסוד הכרת שנכרת משרשו והקליפות הם עלמא דפרודא וכל חסד דעבדין לגרמייהו הוא דעבדין, ובוה תבין טהרת הצומאה ע"י השקה (במשקין טמאין) ועי' זריעה והשרשה (באוכלין טמאין) וטבילה. וכן תלוש שחברו בקרקע. [וכן שבירת כ"ח הענין שמתבטלין מפירודם ונכללים בכללות תהליך ההויה וההפסד של העולם] שבכל אלה מתבטל החפץ מלהיות יש בפ"ע והוא נכלל בצבור ובאור הכללי וזו"ס טבילה במקוה שהוא בסוד הבינה אור הכללי כנודע בסוד הטבילה. וממילא א"ש דנודע ענין זמן ומקום שאינם חפצים בפ"ע אלא הם ענינים ומקרים הדבקים בעצמים, ולפי המבואר ל"ש צומאה בהם והבן. והשתא א"ש התוספתא כי ענין צומאה ל"ש בצבור ומה"ט גופא ס"ט ברה"ר טהור והבן מאד.

ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא (ט, ו).

והקשו התוס' פסחים (צ:): והראב"ד (פ"ו מק"פ ה"ב) דהלא היו יכולים למבול.

ונראה דהנהגה במו"א חגיגה (ט). נסתפק דכל הטעם דיחיד אינו מקריב קרבן פסח במומאה הוא משום שיש לו תשלומין בפסח שני דאל"כ הרי כלל גדול הוא (יומא נ). דאפילו קרבן יחיד שקבוע לו זמן דוחה מומאה, אך הקשה ע"ז א"כ הכא הנך אנשים מ"ט לא עשו פסח ראשון שהרי אכתי לא נאמרה פרשת פסח שני, אלא ע"כ דין מיוחד הוא בקרבן פסח שאין היחיד מקריבו ממומאה.

והביא גמ' מפורשת (פסחים פ). היו רובן זבין ומיעוטן טמאי מת אין טמאי מת עושין לא פסח ראשון ולא פסח שני, וכתב הטעם משום דהואיל ותנן פסח הבא במומאה נאכל במומאה וביחיד אין להתירו באכילה. ודבריו אינם מובנים מ"ל ציבור מ"ל יחיד לאכילה. אלא הטעם דגז"כ הוא איש נדחה ואין ציבור נדחים וכ"כ הגר"ה ושא"א, ומעתה בטלה ראיית מו"א מויהי אנשים דאכתי יתקשי למה לא עשו פ"ר הרי עדיין לא נאמר הך קרא דאיש נדחה וכו' ואי משום דלא חזוין לאכילה הרי כל קרבן שקבוע לו זמן דוחה וכנ"ל.

ונראה דאח"כ זהו מה ששאלו שהם רצו באמת להקריב פסח ראשון מה"ט, וז"ש למה נגרע כלומר נקריב באמת ווא"ש טפי לפירוש בראב"ד שבאמת הקריבו וסברו שיעלה להם.

ומעתה י"ל דאח"כ ידעו שבידם למבול אבל רצו לברר אם שרי להו אף בלא טבילה.

ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקריבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא (ט, ו).

בסוכה (כה). ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, נושאי ארונו של יוסף היו. ותימה דהא איתא במדרש (הובא ברש"י שמות יג, יט) דכל שבט נושא ארון של בני יעקב משבטו ומדוע דוקא נושאי ארונו של יוסף באו לפני משה ואהרן.

והנראה בהקדם דברי התוס' ב"ב (נח.), דאע"פ שקבר שלפני הדיבור לא מטמא באהל מ"מ אברהם מטמא לפי שנקרא אדם דכתיב האדם הגדול בענקים וכן אדם הראשון ע"ש.

והנראה דאף יוסף נמי מטמא, דכתיב ויטוש משכן שילה אהל שכן באדם דקאי על יוסף (מד"ר שמות כ.). ועיין הגהות חשק שלמה ורש"ש ב"ב שם ורש"ש סוכה שם.

ויאמרו האנשים החמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במעו בתוך בני ישראל (ט, ז).

וצ"ב מהו ששאלו למה נגרע, הא בעצמם אמרו את התשובה אנחנו טמאים. ועוד מאי אריכות הלשון במועדו בתוך בני.

והנראה לפמ"ש"כ התוס' קידושין (לו:): דאותו הפסח עשו אף שרוב ישראל היו ערלים, והנה ר"ע אומר ערל בטמא, וא"כ זהו ששאלו למה נגרע מלעשות הפסח בתוך בני, ודו"ק.

דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה לכם או לדתיתכם ועשה פסח לה' (ט, י).

פסח שני מלפני עמו זבית ולפני עס יו"ט ולפני איסור חמץ חלל עמו נאכלתו (כט"ו).

במנחת חינוך (מצוה שפ"א) תמה מנלן לאיסור זה דאכילת חמץ בזמן אכילת פסח שני.

ונראה דבאמת כונת רש"י לאסור חמץ משעת הקרבתו, דהא נחלקו ר' יהודה ור"ש (פסחים כה:), ר"י אומר מנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה שנאמר לא תאכל עליו חמץ. א"ל ר"ש וכו' אפשר לומר כן והלא כבר נאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, משעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בכל תאכל חמץ, בשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בכל תאכל חמץ. ועיין ברמב"ן בהשגותיו לסהמ"צ (ל"ת קצ"ט) שהביא ד' הירושלמי שפי' שנחלקו בפי' מילת עליו, דלדעת ר"י עליו קאי על שהיטתו, ולדעת ר"ש על אכילתו. ומבואר עכ"פ שאין זה דין ביום, שנאמר שאינו נוהג בפסח שני, אלא הוא דין בקרבן, וא"כ נוהג אף בפסח שני.

ועוד יש לומר לפמ"ש במק"א דלדעת רבי (פסחים צג). דפסח שני הוא תשלומי הזמן, שלענין קרבן פסח יום י"ד אייר חשיב כיום י"ד ניסן, א"כ יש לאסור אכילת חמץ בעת הקרבתו, ואע"פ שהאיסור על הזמן, אבל סו"ס הוא ביחס לקרבן פסח וביחס אליו נחשב י"ד אייר כ"ד ניסן.

דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה לכם או לדתיתכם ועשה פסח לה' (ט, י).

פיסוק הטעמים תמוה מאד, ונ' דבמדבר לכ"ע ה' דרך רחוקה חוץ לחצר אה"מ, דא"ל ט"ו מיל שהרי כל מחנה ישראל ל"ה אלא י"ב מיל. וא"כ ז"ש דב' גוויין דרך רחוקה ה', א' לכם וא' לדורות ודו"ק. (ואין לתמוה דחזוין שהקפידה תורה יותר על אי הבאת קרבן לעזרה במדבר מלדורות שבמדבר נאסרו בבשר תאווה דו"ל היא הנותנת מתוך שבאל"ה היו צריכים לבא כל שעה להקריב שלמיהם לא הקפידה תורה כ"כ על ק"פ שכולם יקריבוהו בזמנו, והרי חזוין שבאמת לא הקריבו ק"פ כל מ' שנה כמ"ש תוס' קידושין ל"ו ב' (מיהו בתוס' יבמות ע"א כ' לחד תירוצין שהערלים לא הקריבו פסח והיו מותרין בבשר תאווה) וישבתי בזה פירש"י בחומש שפי' כר"א ולא כר"ע וכן קושית הירושל' (פ"ט ה"ב) למה כתיב ובדרך לא ה' ולא ובדרך רחוקה.

ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך (י, לה).

ויהי בנסע הארון עשה לו סימניות מלפניו מלחציו לומר שאין זה מקומו ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורעניות לפורעניות כלאיתא צ"כ כל כחצי שנת קט"ו (כט"ו).

ועי"ש שאמרו בגמ' שכל ס"ת שנמחק או בלה אם יש בו ללקט פ"ה אותיות כנגד פרשת ויהי בנסע שיש בה פ"ה אותיות הרי הוא עדיין בקדושתו.

והענין כי המתבונן בתולדות עמנו בגלות החל הזה ימצא כי תמיד בשעה שנתאזרחו ישראל בארץ גלותם והתחילו להתערב בגוים וללמוד מעשיהם ולאט לאט שכתו צור מחצבתם, הנה העיר ה' עליהם רוח סועה וסער ובטנם יטמנו לגמרי נתעוררה עליהם פורענות ונעקרו ממקומם והושלכו לארץ אחרת ושם נתעוררו מתרדמתם ושבו אל ה' וחזרו לעשות פרי לתורה ולתעודה והרבו פעלים לתורה. עד שברכות הימים נושנו גם בארץ החדשה וחזרו לסורם אזי שוב שמו כוס של פורעניות וגורשו שוב לארץ אחרת וחזרו חלילה. וכה גלתה תורה ונסעה מארץ אל ארץ כנודע.

וכבר האריך בזה בס' משך חכמה (פ' בחוקתי). והנה כבר ארז"ל (גיטין פח.) צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהקדים שתי שנים לנושנתם. כי אז עדיין היתה לחלוות של תורה קיימת בהם והיה עוד אפשר להם להיות חוזר ונעור בהם בארץ גלותם. כרביעית דם הנפש ולוו שבשרה או כהבלא דגרמי שעל ידם חוזר האדם לתדוה וכדרך שאח"כ בעפר ומוט גזעו מריח מים יפריח (איוב יד, ה-ט). משא"כ אם היו ממתנינים עוד היה אפשר להם כל תקוה.

וז"ש שפרשת ויהי בנסע הארון היא הפסק ורווח בין פורענות לפורענות היינו שנסייעת התורה ונדידתה מארץ לארץ אחרת אשר בה היא מתחדשת להם לישראל היא ההצלה והריוח המפסיקים בין פורענות לפורענות, וזהו שאמר קומה ה' ויפצו איביך שרק בזה מתגברים ישראל על שונאיהם החפצים להכחידם. וזהו ג"כ מה שאמרו שכל ס"ת שבלה אם רק נשארו בו אותיות כמנין ויהי בנסע הארון הריהו בקדושתו ר"ל שכל שנשארו עדיין לחלוות של תורה קיימת בישראל בענין שיהיה אפשר לה לתורה לגלות ממקומה ולנשות אהלם בארץ אחרת ושם להחזיר עטרה ליושנה עדיין יש תקוה לישראל על זאת.

ויהי העם כמתאננים רע באזני ה' וישמע ה' ויהר אפו ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המהנה (יא, א).

בתהילים (קו, יח) ותבער אש בעדתם להבה תלהט רשעים. יבואר עפמ"ש בב"ר פ"ו לא יום ולא גיהנם אלא אש שהיא יוצאה מגופן של רשעים ומלהטת אותם. ויבואר בזה משא"כ (ישעיהו נ, יא) לכו באור אשכם ובזיוקות בערתם מידי היתה זאת לכם. וה"נ אמר ותבער אש

בעדתם וחזר ופירש איזו אש היתה להבה תלהט רשעים זו הלהבה המלהטת מגופן של רשעים.

והאספסוף אשר בקרבם התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר (יא, ד).

פי' במשך חכמה אף שהיה להם בקר וצאן אבל הרי נאסר עליהם בשר תאוה והיה צריך להביא לאוהל מועד וכו'.

והנה איסור זה נתחדש רק לאחר הקמת המשכן (וכ"כ משך חכמה להדיא פר' אהרן) לכן רק עתה התאוננו. והנה ד"ז הוי ביזוי המשכן שקשה בעיניהם הקמת המשכן ולכן נענשו כ"כ.

והמן כזרע גד הוא ועינו בעין הברלה (יא, ז).

והמן כזרע גד – מי שאמר זה לא אמר זה, ישראל אומרים בלתי אל המן עינינו, והקב"ה הכתיב בתורה והמן כזרע גד וגו', כלומר ראו באי עולם על מה מתלוננים בני, והמן כך וכך הוא חשוב (רש"י).

הענין כמ"ש ביומא (עד): המאכילך מן במדבר למען ענותך אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל ופירש"י אכילת המן מועם מעם כל המינים ואינו רואה אלא מן. וא"כ זהו שמענו בלתי אל המן עינינו. ולכך שיבח הכתוב את עינו של המן ואמר ועינו בעין הברדול.

והמן כזרע גד הוא ועינו בעין הברלה (יא, ז).

גד שמגיד להם לישראל אי בן מ' לראשון ואי בן ז' לאחרון כו' תניא ר' יוסי אומר כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין אף המן כו' כיצד שנים שבאו לפני משה לדין כו' (יומא עה).

וע"ש בכפ"ת שתמחה היאך סמכין ע"ז להוציא ממון. וכבר תירצו המפ' לחלק דבגילוי המציאות נאמן כמו שמצינו יהא מונה עד שבא אליהו. והנה אליהו ה' מורע גד כמ"ש תוס' (ב"מ קיד:) עיי"ש, וז"ש כזרע גד הוא שהי' כאלהיו שהוא מגיד לישראל כו'. ויבאר יותר למ"ש במק"א בענין אליהו שהוא עתיד להחזיר להם לישראל האור הגנוז שהם סודות התורה, והבאתי שם מ"ש במדרשים שעתידי לירד להם לישראל מן כי המן הוא מבחי' אור הגנוז כמ"ש רבינו בחיי. וזשאה"כ והמן כזרע גד שהמן הוא מאותה בחי' שממש שורש אליהו שהוא מורע גד.

[והנה ארז"ל (בר"ר י"ז) נובלות אורה של מעלה גלגל חמה וביאר רבינו בחיי (שלחן של ארבע שער ד') כי אורה של מעלה היינו אור הגנוז. והנה אמרו בחגיגה (יב:) רקיע שבו חמה כו' שהקים שבהם ריחיים עומדות ושוחקות מן לצדיקים. היינו כי המן למעלה מגלגל חמה וגלגל חמה נובלות המן. וזהו ענין משה"כ במן והם השמש ונמס כדרך שנגנו האור הגנוז ובא תחתיו אור החמה. והנה יהושע העמיד החמה בכחו של משה כמארז"ל וז"ש שמש בגבעון דום ר"ת דבש וס"ת שמן רמז למן שהוא האור הגנוז שכתוב בו ומעמו כצפיהית בדבש והיה מעמו כמעם לשד השמן].

וישמע משה את העם בכה למשפחתיו איש לפתה אהלו ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע (יא, י).

רבנותו אמרו, למשפחתיו, על עסקיו משפחות. על עריות האסורות להם (רש"י).

וצ"ב מה ענין עסקי עריות לבשר תאוה.

והנראה ע"פ הא דכתבו התוס' (יבמות עא:) דהערים היו מותרים בבשר תאוה הואיל ולא יכלו לאכול קדשים, ורק הנימולים נאסרו ע"ש, ולפי' המתלוננים היו דוקא הנימולים.

והנה כבר כתבו הספרים דהמילה באה להחליש כח התאוה ובמהרש"א (שבת קלז:) הביא מהמו"נ (ח"ג, מ"ט) שהמילה באה לבטל תאוה המשגל ע"ש, וא"כ י"ל שזהו שנתלוננו שאם יש מצות מילה למה נאסרנו באיסור עריות ואם יש איסור עריות למה לנו מילה האוסרתנו מבשר תאוה.

ולכא"ל לפמ"ש באמת היה צריך להיות כל תערומותם על מצות מילה ואמאי נתרעמו לכסוף על איסור עריות.

והנראה בהקדם משרז"ל (שבת קלא.) תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה וכו' עדיין עושין אותה בשמחה וכל

מצוה שקיבלו עליהם בקטטה כגון עריות וכו' עדיין עושין אותה בקטטה. וא"כ זהו שנתרעמו על העריות ולא על המילה ודו"ק.

ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריי ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך (יא, טז).

אוחן שאלה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במלכים צעזעולת פלך וכו' (רש"י). הענין כי ישראל טענו (פס' ה') זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים הינם, לפיכך אספו להם אלו השוטרים שנתמנו עליהם ולקו בגלגל גזירת תבן, לומר להם והלא תבן לא ניתן לכם הינם וכ"ש דגים וכמ"ש רש"י עה"פ זכרנו את הדגה וגו'.

ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריי ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך (יא, טז).

הענין כי הנה משה היה רגל רביעי לג' האבות כמ"ש בגמ' ברכות (לב). והנה ישראל מאסו בו במשה ובמן הבא בזכותו ואמרו מי יאכילנו בשר, פי' דסגי להם בזכות ג' האבות ששנות חייהם היה כמנין בשר. וא"ל הקב"ה למשה אספה לי ע' איש להיות במקומך רגל רביעי שאל"כ יש סכנת כליה עליהם משום ונרגן מפריד אלוף, ולכן כשבא דוד והיה רגל רביעי למרכבה כנודע היו שנותיו ע' כנגד ע' איש.

וזשאה"כ (בראשית ו, ג) לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר והיו ימיו ק"כ שנה, ידון בגי' ע' כי ארז"ל (מכילתא בשלה (שירה) פרשה א') ב' פרנסים טובים עמדו לישראל משה ודוד משה אמר מחני נא וגו' ודוד אמר תחי ירך בי ואלה הצאן מה עשו, והנה כאן בדור המבול לא היה מי שיבקש רחמים עליהם כמ"ש רז"ל עה"פ כי מי נח זאת לי, וזשאה"כ שעכשיו אין לא בחי' דוד ולא בחי' משה להגן עליהם. ואמר לא ידון רוחי באדם שאין שם בחי' דוד ששנותיו ע' [שהם פחות משנות משה בג' שנה שנות יובל וזהו שרמו באמרו לעולם לעולם של יובל]. בשגם בגי' משה הוא בשר"ר והיו ימיו ק"כ שנה פי' שאין שם ג"כ בחי' משה שהיו ימיו ק"כ שנה, ואף הוא היה רגל רביעי להשלים לג' האבות ששנותיהם כמנין בשר, אבל עכשיו שאין כ"ז נגזרה כליה על דור המבול.

והנה בשר"ר ר"ת שלש רגלים בשנה כי ג' הרגלים הם כנגד ג' האבות ששנותיהם כמנין בשר. ועיין תוס' כתובות (ה.) שבג' הרגלים היו רגליו לאכול בשר והיינו לרמוז זכות האבות. והנה יין עולה ע' כנגד שנות דוד רגל הרביעי שבמרכבה וז"ש שצריך לאכול בשר ולשתות יין.

[והנה אכילת ושכרות פורים ה' תיקון למתאווים שכן פורים בגי' שלו. והנה ארור המן וכן ברוך מרדכי בגי' בשר. ולכן פורים בחדש אדר שמולו דגים דפריצי כנגד קברות התאוה].

עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם ותבכו לפני לאמר למה זה יצאנו ממצרים (יא, כ).

עד חדש ימים – זו כעשרים שמתמללן על מטותיהן ואחר כך נשמתן יולאה, וכעשרים הוא אומר הנשך עולמו בין שניהם, כך היא שניה כספרי (רש"י).

ע"ד הפשט נשתנתה הגזירה לרעה אח"כ מפני חרון אף ה' כמ"ש ואף ה' חרה בעם. וזהו זשאה"כ (תהלים עה, ל) לא זרו מתאותם פי' לא המתין להם כמו שאמר עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא אלא עוד אכלם בפיהם הרגם מיד.

ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריי ויאמר אדני משה כללם (יא, כה).

המל עליהם צרכי צבור והם כלים מאלהים (סנהדרין יז.), ופי' בתום כלים נבואתם ע"ש.

והענין כי יש ב' בחינות בנביאים יש מי שהרוח עליו כמ"ש ותנה עליהם הרוח, ויש מי שהרוח בו כדכתיב גבי יהושע (כו, יח) איש אשר רוח בו. והנה מי שהרוח בו שפיר מסוגל להיות גם בתוך המהנה ולהתעסק בצרכי צבור אבל מי שהרוח רק עליו אינו מסוגל להיות גם עוסק בצרכי צבור וגם בנבואה, והוא צריך להיות מתבודד מחוץ למחנה.

וזהו שמעון יהושע שהם הרי הרוח הוא רק עליהם תדע שכן אם אתה מטיל עליהם צ"צ הם כלים נבואתם וא"כ הריהם צריכים להיות מחוץ למחנה שלא תהא להם הפרעה מצד המחנה, ואם הם נשארים במחנה הרי זו יוהרא שרוצים להתדמות למשה לומר שגם הם הרוח היא בהם, וא"ל משה המקנא אתה לי ומי יתן כל עם וגו' ר"ל הרי יש תקנה להם שלא יצטרכו לצאת מן המחנה ואעפ"כ לא תהא להם הפרעה בנבואתם, כיצד אם יהיו כל עם ה' נביאים וגו'.

ורוח נסע מאת ה' ויגז שוליים מן הים ויטש על המחנה בדרך יום כה וכדרך יום כה סביבות המחנה ובאמתים על פני הארץ (יא, לא).
ב' במסורה ויגז, ויגז שוליים מן הים, ויגז ראשו (איוב א, כ). רמז למה ששינוי האומר הרי עלי צפרים ה"ז נזיר.

ורוח נסע מאת ה' ויגז שוליים מן הים ויטש על המחנה בדרך יום כה וכדרך יום כה סביבות המחנה ובאמתים על פני הארץ (יא, לא).
ארז"ל (יומא עה): שהשליח היה שמן ביותר דמסקינן ליה אתליסר ריפי ואחרונה אינה נאכלת אלא ע"י תערובת ע"ש. ולפ"ז נראה שזו שגרמה להם המיתה, שנחלו ע"י השומן. וזשאה"כ (תהלים עה, לא) ואף אלוים עלה בהם ויהרוג במשמניהם.
ונראה עוד שמ"ש שם צדיקים אוכלים אותו בשלוחה רשעים אוכלין אותו ודומה להן כסילון היינו כדמפרש לקמיה ד' מיני שליו הן כו', מעליא דכולהו שכלי גריעא דכולהו שליו, ומותבינן ליה בתנורא וכו'. היינו שהמין שכלי הוא השמן כ"כ והוא גרוע אבל מין השליו המשובח אינו שמן כ"כ וצדיקים נודמן להם מין שליו ורשעים נודמן להם מין שיכלי.

והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (יב, ג).
אמרי' בגיטין (נמ). מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד.

הענין כי אמרי' פ"ק דברכות (ה): לאו כל אדם זוכה לב' שולחנות פי' אלא מי שהקב"ה יודע בו שהוא ענו ולא יתגאה בעשרו. והנה משה ורבי שניהם היו ענוים לכך זכו לב' שולחנות. (ועמ"ש בענין משה ורבי בפ' תרומה עה"פ ועשו ארון וגו').

ויאמר שמעון נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו (יב, ו).

כ' הרמב"ם בח' פרקים ענין אספקלריא המאירה היינו שכל הנביאים יש להם מסכים ומחיצות שהם מדות האדם, שכל מדה מסך. משא"כ משה רבינו שבטלו כחות ומדות נפשו.

ויוכן בזה מ"ש הרמ"א בתורת העולה (פי"ד) שהדמות שהנביאים רואים הוא דמות עצמם. ותמהו עליו. אך כונתו כמ"ש הגר"ח מולוז'ין (רוח חיים פ"א מ"א) שהחילוק בין משה לשאר הנביאים הוא שבשאר נביאים כתיב במראה אליו אתודע בקמ"ץ דהיינו ראי – שפיגל בלע"ז [והוא הסביר הדבר שבראי רואים רק צל הדבר] משא"כ במשה כתיב במראה בסגול' היינו זכויות שקופה [שבו רואים גוף הדבר. וז"ש ולא בחידות] עכת"ד.
ולפמ"ש"נ הכל הולך אל מקום א', כי המסתכל בראי רואה את עצמו משא"כ בזכוכית שקופה. כלומר כל הנביאים הביטו הבטח סוביקטיבית ואילו משה הביט הבטח אוביקטיבית.

ובזה יובן מה שאין אומרים אלפי משה כדרך שאומרים באבות, משום שהאבות הכירו האלקות מצד המבט הנפשי שלהם ולכן מתחלק אלפי אברהם אלפי יצחק וכו' משא"כ מרע"ה ראה האלקות מצד עצמותה, והבן.

ועמ"ש הרמב"ם במו"נ (ח"ב פכ"ט) שהנבואה תבוא ע"פ דרכו וסגנונו של הנביא ובאמת כ"כ גם הארז"ל (שער רוח"ק, דף ב' ע"א). וכן משמע בקרא דאמר (ישעיהו נ, ד) ה' אלוים נתן לי לשון למודים ואם הנבואה ניתנה בלשונה מה שייך זה. אבל במשה לא היה כך אלא שכינה מדברת מתוך גורנו וכמ"ש המפרשים על החילוק שארז"ל כולם נתנבאו בכה אמר ה' ומשה בזה הדבר.

ובזה א"ש ג"כ מה שבספרא ר"פ ויקרא איתא שא"ל משה לישראל בשבילכם הוא נדבר עימי ואילו בשאר נביאים כ' הרמב"ם בחל' יסוה"ת (פ"ז ה"ז) שיש נבואה שאינה אלא לצורך עצמו של נביא להרחיב דעתו. אמנם למש"נ א"ש דמשה לא היה לו עצמויות כלל, וז"ש רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ולכן נקרא משה עבד ה' כי העבד אין לו רשות עצמי כלל. (ועמ"ש עוד בפ' תרומה שמות כ"ה י').

ויאמר שמעון נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו (יב, ו).

איתא בילקוט (איוב ל"ז) ירעם אלוים בקולו נפלאות היאך היה הקול יוצא לישראל, כל אחד ואחד כפי כחו, זקנים כפי כחן והבחורים כפי כחן והקטנים וכו', אף משה כפי כחו, הוי ירעם אלוים בקולו נפלאות. והנה פסוק זה הר"ת שלו נביא. לומר כל נביא כפי כחו.
והנה נביא ר"ת את נפש בעליו יקח (משלי א, יט). וכמ"ש (דניאל י, ח) ולא עצרתי כה. וכמ"ש הרמב"ם (פ"ז מיסוד"ת ה"ב).

אל נא תחי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו (יב, יב).
דבר אחר אל נא תחי כמת, אם אינך רופאה בתפלה, מי מסגירה ומי מטירה, אני אי אפשר לראותה, שאני קרוב ואין קרוב כואה את הנגעים, וכך אחר אין צעולם, וזהו אשר נלחם מרחם אמו (רש"י).
תימה מה שאל מי מסגירה. אדרבה אם אין כהן להסגירה עדיף טפי שתשאר בטהרתה.

ונ' עפ"מ"ש בשבת (צ"ז). אף אהרן נצטרע דכתיב ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת תנא שפנה מצרעתו ופירש"י קדם ונתרפא, והואיל וכן שראה שהוא נתרפא והיא נשארה מצורעת הבין מזה שרצון המקום בצרעתה אינה עונש הצרעת לבד אלא רצונו שתהיה מוסגרת ומנודה, וכמו שבאמת אמר הקב"ה ואביה וגו' הלא תכלם וגו' תסגר וגו' וא"כ כל זמן שלא יסגירה לא תוסר ממנה צרעתה, וזהו ששאל מי מסגירה. ואמר הקב"ה אני כהן ואני מסגירה (כמ"ש במ"ר ס"פ תוריע) היינו שצוה בדבור מיוחד תסגר מרים וגו'.

ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה (יב, יג).
מפני מה לא האריך משה בתפלה, שלא יהיו ישראל אומרים אחותו נתונה ללצה והוא עומד ומרבה בתפלה וכו' (רש"י).
ובפשוטו הענין כי הכתוב אומר ויצעק משה על ה' שצעק מרוב צער, ודרך הצועק שאינו מרבה בדברים אלא צועק מנחת לבו במיעוט דברים. (ועמ"ש בפ' וארא עה"פ ויצעק משה אל ה').